

da også forbavses – og glædes – over den usentimentale renfærdighed, hvormed han argumenterer. Her er ingen tågede henvisninger til »ufravigelige principper« eller billige appeller til letfordøjelige »humanitære« følelser. For Thott er der simpelthen en række ting, der skal ordnes, d.v.s. ordnes på en praktisk måde, så at samfundets rigdom kommer til at vokse. Dette er for Thott et fuldstændigt klart og veldefineret problem, og med tilstrækkelig stor viden og indsigt kan det løses fuldstændigt. I grunden får man indtryk af – selv om Thott ikke bruger billedet – at rigernes økonomiske problem ikke i princippet adskiller sig fra den benevolente godsejers, der ønsker at drive besiddelsen bedst muligt til gavn for alle på ejendommen.

Det ville således alt i alt være interessant, om det skulle være muligt at sætte lighedstegn mellem visse perioder i den danske enevælde og det, man i vore dage betegner som ekspertvælde. Så er man naturligvis også ude på spekulationernes overdrev. Men spekulationer er en luksus, man bør tillade sig – mere betydningsfuld på længere sigt end de guldgalloner og blomstrende silkestoffer, commercekollegiet anstrengte sig så meget på at forbyde.

*Hector Estrup**

EN KOLLEKTIV LÆREBOG

1. Det sker stadigt hyppigere, at økonomer med forskellige specialer samarbejder om at lave lærebøger. Et sådant samarbejde kan give fordele i form af en mere engageret og dyberegående behandling af stoffet. Et dansk eksempel på sådanne gunstige virkninger er Nyboe Andersen, Fog og Windings lærebog i nationaløkonomi.

En række amerikanske økonomer, hvoraf de fleste med tilknytning til Harvard University, har ønsket at gå endnu videre i retning af at fremstille en kollektiv lærebog.¹ Under redaktion af professor Otto Eckstein påbegyndte Prentice-Hall forlaget i 1964 udgivelsen af *Foundations of Modern Economics Series*, som i 9 små bind, hver på godt 100 sider, søger at give en indføring i økonomisk teori og politik. Siden efteråret 1964 er følgende bind udkommet:

Robert Dorfman: *The Price System*,
 Charles L. Schultze: *National Income Analysis*,
 Richard Caves: *American Industry: Structure, Conduct, Performance*,
 James S. Duesenberry: *Money and Credit: Impact and Control*,
 Otto Eckstein: *Public Finance*,
 Richard T. Gill: *Economic Development: Past and Present*,
 Peter B. Kenen: *International Economics*.

Forlaget har endvidere bebudet den nært forestående udsendelse af endnu 2 bind:

John T. Dunlop: *Labor Economics*,
 Gregory Grossman: *Economic Systems*.

samt et afsluttende bind med resuméer, eksempler og spørgsmål til undervisningsbrug.

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. oecón.

1. Otto Eckstein, Editor: *Foundations of Modern Economics Series*, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N.J., 1964-66. Kr. 15,25-19,50 pr. bind.

da også forbavses – og glædes – over den usentimentale renfærdighed, hvormed han argumenterer. Her er ingen tågede henvisninger til »ufravigelige principper« eller billige appeller til letfordøjelige »humanitære« følelser. For Thott er der simpelthen en række ting, der skal ordnes, d.v.s. ordnes på en praktisk måde, så at samfundets rigdom kommer til at vokse. Dette er for Thott et fuldstændigt klart og veldefineret problem, og med tilstrækkelig stor viden og indsigt kan det løses fuldstændigt. I grunden får man indtryk af – selv om Thott ikke bruger billedet – at rigernes økonomiske problem ikke i princippet adskiller sig fra den benevolente godsejers, der ønsker at drive besiddelsen bedst muligt til gavn for alle på ejendommen.

Det ville således alt i alt være interessant, om det skulle være muligt at sætte lighedstegn mellem visse perioder i den danske enevælde og det, man i vore dage betegner som ekspertvælde. Så er man naturligvis også ude på spekulationernes overdrev. Men spekulationer er en luksus, man bør tillade sig – mere betydningsfuld på længere sigt end de guldgalloner og blomstrende silkestoffer, commercekollegiet anstrengte sig så meget på at forbyde.

*Hector Estrup**

EN KOLLEKTIV LÆREBOG

1. Det sker stadigt hyppigere, at økonomer med forskellige specialer samarbejder om at lave lærebøger. Et sådant samarbejde kan give fordele i form af en mere engageret og dyberegående behandling af stoffet. Et dansk eksempel på sådanne gunstige virkninger er Nyboe Andersen, Fog og Windings lærebog i nationaløkonomi.

En række amerikanske økonomer, hvoraf de fleste med tilknytning til Harvard University, har ønsket at gå endnu videre i retning af at fremstille en kollektiv lærebog.¹ Under redaktion af professor Otto Eckstein påbegyndte Prentice-Hall forlaget i 1964 udgivelsen af *Foundations of Modern Economics Series*, som i 9 små bind, hver på godt 100 sider, søger at give en indføring i økonomisk teori og politik. Siden efteråret 1964 er følgende bind udkommet:

Robert Dorfman: *The Price System*,
 Charles L. Schultze: *National Income Analysis*,
 Richard Caves: *American Industry: Structure, Conduct, Performance*,
 James S. Duesenberry: *Money and Credit: Impact and Control*,
 Otto Eckstein: *Public Finance*,
 Richard T. Gill: *Economic Development: Past and Present*,
 Peter B. Kenen: *International Economics*.

Forlaget har endvidere bebudet den nært forestående udsendelse af endnu 2 bind:

John T. Dunlop: *Labor Economics*,
 Gregory Grossman: *Economic Systems*.

samt et afsluttende bind med resuméer, eksempler og spørgsmål til undervisningsbrug.

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. oecón.

1. Otto Eckstein, Editor: *Foundations of Modern Economics Series*, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N.J., 1964-66. Kr. 15,25-19,50 pr. bind.

Som man vil se af forfatterlisten, er det førende specialister fra en række områder, der har fundet sammen. Taget under ét tilstræber serien dels at give en samlet elementær fremstilling af nationaløkonomien af et omfang svarende til et universitetsårs koncentreret arbejde, dels at give læsere, der ønsker en å jourføring af deres viden om et eller flere områder, en genvej til moderne teoris hovedresultater og anvendelsesmuligheder.

Serien er lagt således til rette, at de to førstnævnte bind udgør det teoretiske fundament, medens de øvrige omhandler mere specielle emner, som kan læses uafhængigt af hverandre. Ved anvendelse til undervisningsbrug kan således ét eller flere af disse sidste bind udelades.

2. Den ene af de to grundbøger, *National Income Analysis*, er skrevet af den nuværende direktør for Bureau of the Budget, professor Charles Schultze, der på kun 135 sider giver en introduktion til makroøkonomien. Efter et kort indledningskapitel, hvor de sædvanlige kredsløbsdiagrammer opstilles, gennemgås i de følgende 5 kapitler nationalregnskabet, indkomstdannelsen (multiplikatormodeller), bestemmelsen af de private investeringer, inflationsteorier og økonomisk vækst.

Et fælles træk ved fremstillingen af alle disse emner er et stærkt empirisk islæt. Diskussionen er hele tiden illustreret af U.S.A.'s erfaringer fra efterkrigstiden, og det lykkes forfatteren på interessant måde at indpasse resultaterne af et stort antal af de bedste økonometriske undersøgelser fra de senere år i fremstillingen; dette gælder navnlig for inflations- og vækstproblemerne, to områder, hvor Schultze selv har ydet vigtige empiriske bidrag. Læseren får i disse kapitler virkelig indtryk af, at økonomerne ved noget konkret og noget, der er relevant ved tilrettelæggelsen af den økonomiske politik. Der er en tillid til økonomernes metoder og resultater, som næppe kan undgå at efterlade en lyst til at gå videre med emnerne hos den, der her får sit første indtryk af nationaløkonomien.

I kapitlet om inflation er det især de ikke-efterspørgselsbestemte prisstigninger, der har forfatterens interesse. I et banebrydende arbejde fra 1959 for kongressens Joint Economic Committee bidrog Schultze stærkt til at underbygge relevansen af en sådan »cost-push« teori for prisudviklingen i U.S.A. i anden halvdel af 1950'erne. Der var i disse år ingen tegn på generel overefterspørgsel, men alligevel steg forbrugerpriserne med næsten 3 pct. om året. Årsagerne hertil var dels løn- og prisstigninger i de få sektorer, hvor man var nær fuld kapitaludnyttelse – det var især i maskinindustrien – dels omkostningsstigninger i andre sektorer, hvor fagbevægelsen havde held til at sikre en afsmitning af lønførergruppernes forbedringer, samtidig med at prisforhøjelserne i højkonjunktursektorerne presede andre omkostninger opad. Denne teori, der fik overskriften sektor-inflation, har dannet baggrunden for den væsentligt mere interventionistiske holdning, som unionsregeringen siden præsidentskiftet i 1961 har indtaget over for enkelte nøgleindustrier, især stålproducenterne. Det er i de senere år i stor udstrækning lykkedes at kvæle sådanne inflationære impulser i fødselen. Selv om diskussionen af disse emner kræver kendskab til relativt avancerede teoretiske hjælpemidler, især input-output analyse, lykkes det dog Schultze på få sider at give en god indføring i denne centrale problemstilling. Derimod synes forfatteren ikke at være ganske å jour med forholdene i udlandet, når han (pp. 107-08) fremhæver de skandinaviske lande, hvor »government, management and labor regularly agree on the pattern of wage settlements most conducive to price stability and economic growth«!

Kapitlet om økonomisk vækst bærer præg af forfatterens tidligere tilknytning

til præsidentens økonomiske rådgivere, Council of Economic Advisers. I CEA's årsrapporter fra 1962 og senere spiller begrebet »potential output« en central rolle. Det er et skøn over, hvor stort nationalproduktet ville have været under forudsætning af en ledighedsprocent på 4 og en »normal« udvikling i produktionen per arbejdstime. Afstanden mellem potentiel og faktisk produktion er indsnævret voldsomt siden begyndelsen af 1961, hvor det lå omkring 8 pct. af produktionsmulighederne. Forfatteren udnytter her suverænt CEA's og andres undersøgelser; man kunne dog nok ønske sig en lidt stærkere understregning af usikkerheden i nogle af resultaterne, ikke mindst med hensyn til udbudet af arbejdskraft. En oversigtsartikel af Edwin Kuh i *American Economic Review*, September 1966, viser således, at selv om udbudet af arbejdskraft er følsomt over for ændringer i beskæftigelsessituationen – det er dette forhold, der har gjort det så vanskeligt at reducere ledighedsprocenten i U.S.A. under de senere års økonomiske opsving – er sammenhængen ret ustabil i det korte løb. En lidt større skepsis burde også være på sin plads over for Denison's resultater m.h.t. vækstfremmende faktorer, som på yderst håndfast måde fordeler æren for U.S.A.'s økonomiske fremgang siden 1929 på (1) væksten i kapital per beskæftiget (13 pct.), (2) forbedret uddannelse (30 pct.), (3) højere produktivitet som følge af forkortet arbejdstid (13 pct.) og (4) andre faktorer (44 pct.). Men spændende er det at læse om.

Det kan dog ikke nægtes, at den rent teoretiske fremstilling ikke står mål med kommentarerne til det empiriske materiale. Således er analysen af indkomstdannelsen yderst kortfattet, og behandlingen af monetære faktorer helt rudimentær. I fremstillingen af investeringsteorien gøres det ikke klart, om der tales om en adfærdsmæssigt eller en teknisk bestemt relation. Og i gennemgangen af vækstteorien kunne forfatteren med fordel have gjort mere brug af grafiske fremstillinger. Alt i alt må man sige, at man efter læsningen står mindre vel rustet teoretisk end læseren af de fleste elementære lærebøger i makroøkonomi; men dette modsvares af en større forståelse for teoriens anvendelsesmuligheder.

3. Noget lignende kan ikke siges om den anden af de to grundbøger, professor Robert Dorfman's *The Price System*. Dette ligger i nogen grad i forskellen mellem mikro- og makroøkonomi; mikroteorien ligger på et højere abstraktionsniveau, således at empiriske illustrationer er vanskeligere eller umulige at finde, og den har traditionelt et større normativt islæt, en forskel, som dog i de senere år gennem decisionsmodellernes indtrængen i makroøkonomisk tankegang er ved at udviskes. Men forskellen ligger også i de to forfatters temperament; Dorfman er så udpræget teoretikeren, hvis hovedinteresse ligger i prissystemets fundamentale egenskaber under ideelle omstændigheder snarere end i mere konkrete prisdannelsesproblemer. Bogens titel forekommer på denne baggrund yderst velvalgt.

Det er et imponerende stort område, der dækkes på bogens 145 sider. I kapitlerne 2-4 behandles henholdsvis virksomhedens produktion, salg og omkostninger, forbrugerens efterspørgsel og markedsformen. I de to sidste kapitler (og i indledningen) diskuteres begrebet generel ligevægt og optimal allokering af ressourcer. Bogen dækker således alle dele af mikroøkonomien.

Sværhedsgraden varierer meget, og man må forestille sig, at begyndere i faget vil have vanskeligt ved at tilegne sig stoffet i bogens seneste kapitler trods den forbilledligt klare fremstilling. De anvendte begreber fremstilles ganske vist uden andre hjælpemidler end nogle få diagrammer – og dog på en så koncis måde, at selv puristiske matematiske økonomer ikke vil kunne betegne gennemgangen som

løs – men de kræver formentlig en forståelse, som kun kommer langsomt. Derimod vil den, der har været gennem en mere omfattende fremstilling af mikroteorien, givetvis med stort udbytte kunne læse hele Dorfman's lille bog.

Lad mig som eksempel på rækkevidden i fremstillingen omtale behandlingen af efterspørgselteorien og af den optimale allokering. Der indledes med en meget klar gennemgang af fem aksiomer om forbrugernes præferencer, støttet på en simpel grafisk fremstilling. Herefter gennemgås den sædvanlige valghandlingsteori, idet det gøres klart, hvorledes de opstillede aksiomer påvirker resultatet, og dermed hvorledes modifikation eller bortfald af et af dem ad gangen ændrer ræsonnementet. Man kan næppe finde nogen mere overskuelig elementær fremstilling af disse problemer. Ræsonnementerne er helt i den ordinale tradition, byggende på marginale substitutionsforhold, men i et efterskrift diskuteres grænsenytteteoriens historie, herunder overvejelserne omkring nyttefunktionens form, siden Bernouilli formulerede St. Petersburg-paradokset. Det er forbløffende, hvor hurtigt forfatteren bringer læseren fra uvidenhed til en forståelse af disse spørgsmål.

Kapitlet om generel ligevægt går endnu hurtigere frem. Ved hjælp af en lille input-output tabel med 5 sektorer og 2 ikke-producerbare faktorer illustreres prisdannelsen for givne faktorpriser. Derefter vendes problemstillingen om, og i et lineært programmeringsseksempel, hvor input-output tabellen suppleres med en alternativ metode i en af produktionsprocesserne, illustreres valget af teknik og »prisdannelsen« for de ikke-producerbare faktorer. Alle beregningsproblemer er udeladt, og fremstillingen er i det hele en yderligere forenkling af forfatterens kapitler i Dorfman, Samuelson og Solow: *Linear Programming and Economic Analysis*. Jeg tvivler på, om nogen virkelig vil forstå disse dybe teoretiske problemer blot ved at læse den lille bog, men det er helt sikkert, at de, der ønsker at opfriske hensygnende kundskaber, ikke vil kunne gøre noget bedre end at læse dette kapitel igennem. Men det skal gøres langsomt. Det samme gælder det følgende kapitel, hvor prissystemets rolle ved tilnærmelsen til de marginal optimalitetskriterier diskuteres. Diskussionen er her igen betydeligt mere dybtgående og raffineret, end den letløbende stil lader formode.

4. Som eksempel på de mere specialiserede bind i serien skal her nævnes Duesenberry: *Money and Credit: Impact and Control*. Den indledes med et par oversigtskapitler om betalingsmidlernes funktioner og om pengesystemets udvikling i U.S.A. Derefter følger to kapitler med institutionel teori om henholdsvis den enkelte banks adfærd og om værdipapirmarkedet. Det teoretiske tyngdepunkt ligger i det følgende kapitel om pengeudbud og -efterspørgsel og renteniveau, der kort skal omtales nedenfor. Bogens 110 sider afsluttes af to korte kapitler om henholdsvis Federal Reserve System's politik siden 1950 og pengepolitikens egnethed ved opnåelsen af vigtige økonomisk-politiske mål. – Det er uundgåeligt, at fremstillingen også i teoretiske afsnit er præget af amerikanske institutionelle forhold.

Det teoretiske kapitel har sin særlige værdi i diskussionen af publikums efterspørgsel efter finansielle aktiver; de tre Keynes'ske motiver i pengeefterspørgselen benyttes som udgangspunkt for en indgående diskussion af forskellige egenskaber ved disse aktiver og betydningen heraf for villigheden til at ligge med kasse. Visse modespørgsmål blandt pengeteoretikere såsom den langsigtede indkomstelasticitet i pengeefterspørgselen eller renteelasticiteten i de private bankers erhvervelse af værdipapirer og udlån behandles næsten ikke, hvilket afspejler forfatterens opfattelse af, at disse spørgsmål er af begrænset relevans for fremstillingens hovedformål: at analysere kortsigtede, monetære tilpasningsprocesser. Det er også værd

at bemærke, at Duesenberry ikke anvender empiriske resultater fra den syndflod af pengeteoretiske undersøgelser, som er foretaget i U.S.A., og hvoraf nogle af de bedste er foretaget under hans ledelse. Denne erkendelse af den højst foreløbige karakter af den hidtidige empiriske forskning betyder ikke, at fremstillingen ikke er præget af denne; tværtimod er den at opfatte, dels som en polemik mod for simple modeller, dels som en antydning af nye, på samme tid iøjnefaldende og vanskeligt påviselige sammenhænge. Det må indrømmes, at disse videnskabelige dyder undertiden giver fremstillingen et noget springende præg, der gør den mindre egnet som lærebog for begyndere. Som følge af den noget afventende holdning til flere pengepolitiske spørgsmål og det næsten kaleidoskopiske billede af monetære fænomener, der oprulles, efterlades læseren noget usikker, men alligevel væsentligt klogere.

Af de øvrige 4 bind i serien følger Kenen's *International Economics* og Gill's *Economic Development* samme mønster som Duesenberry's med en blanding af rent teoretisk og institutionelt stof. Kenen's bog har særlig aktualitet derved, at den analyserer U.S.A.'s handelspolitik til og med Trade Expansion Act af 1962 og oplægget til Kennedy-runden i GATT; desuden har den en mere indgående diskussion af en international valutareform, end det er sædvanligt i en lærebog. De to sidste bind, Caves' *American Industry* og Eckstein's *Public Finance*, er vel nok af noget mere speciel karakter set med ikke-amerikanske øjne, fordi den institutionelle baggrund i U.S.A. for industri- og handelspolitikken og for skattepolitikken er så forskellig fra vor. Men også her tyder en hurtig gennemlæsning på, at der er tale om fremstillinger, der inden for de afstukne rammer på godt 100 sider vanskeligt kan gøres bedre.

5. Sammenfattende må det siges, at seriens redaktør, Otto Eckstein, har ret i, at bøgerne »communicate some of the excitement of the current research in a developing field«. Prisen for dette ubestridelige gode er imidlertid en ujævnhed i fremstillingen, der ikke findes i de førende lærebøger, f.eks. Samuelson's, med hvilke serien prætenderer at konkurrere. Det vil stille større krav at undervise efter de 9 bind end at undervise efter en bog af tilsvarende længde – sådanne findes på markedet – af en enkelt forfatter. Henvisninger mellem de enkelte bind er sjældne. Disse indvendinger er ret alvorlige for en relativ elementær fremstilling; på et mere avanceret plan er det naturligvis under alle omstændigheder umuligt for en enkelt forfatter at beherske en række emner inden for økonomisk teori og politik. Bøgerne i den nye serie vil utvivlsomt egne sig som supplerende læsning i forbindelse med elementær undervisning på universitetsniveau; og for uddannede økonomer vil de to grundbøger være velegnede til genopfriskning af fundamentale analytiske hjælpemidler, medens seriens øvrige bind kan give en kort og dog adekvat indføring i problemer uden for ens speciale. På disse områder har den nye serie klare fortrin, og da prisen på de enkelte bind samtidig er yderst rimelig, er der grund til at glæde sig over, at fremtrædende og travle universitetsøkonomer har taget sig tid til dette initiativ.

Niels Thygesen*

* Lektor ved Københavns Universitet, cand. polit.